

Somaliland: Undtagelsen i Afrika

Gérard Prunier

Hvad gik galt for Somalia og rigtigt for Somaliland? Svaret findes i kolonihistorien. Somaliland afholdt for nylig Afrikas mest demokratiske valg i mange år, men venter stadig på international anerkendelse efter næsten tyve års fred. Imens er Somalia selve symbolet på en fejlslagen stat

Kontrasten er slående: 26. juni i år gennemførte Somaliland et af de mest demokratiske valg på det sorte kontinent i adskillige år. Samtidig er naboen Somalia selve symbolet på en stat i opløsning. Langt hen ad vejen har det historiske årsager.

Da det selvsikre og pragmatiske Storbritannien besatte denne region i Nordsomalia i slutningen af 1800-tallet, havde briterne to mål for øje: at forhindre Frankrig i at få adgang til den strategiske indsejling til det Røde Hav og sikre fødevareforsyningen til nabokolonien Aden, som lå i et ørkenområde. Briterne var ikke særlig opsatte på at tjene penge på området og nøjedes med en minimal administration, der i ringe grad greb ind i de indfødtes styre og de-

res effektive mekanismer til konfliktløsning i landsbyerne (hovedsagelig nomademiljøer).

I syd antog den italienske kolonisering af Somalia helt andre former. Italien, som var samlet, da Berliner-kongressen løb af stabelen i 1884, haltede politisk og økonomisk bag efter resten af Europa og tørstede efter anerkendelse. Italiens ambitioner som koloniherre var hverken strategiske eller økonomiske. Det gjaldt om at skaffe sig prestige, som kunne kompensere for landets efterslæb. Samtidig skulle kolonierne være en demografisk modvægt til befolkningsnedgangen i Italien (først og fremmest på grund af udvandring til USA og Argentina).

Fascismen lagde ingen dæmper

på disse planer, men bidrog snarere til at gøre den italienske kolonialisme til et kompenserende psykodrama, som i 1920'erne endte med regulære massakrer, herunder ødelæggelse af alle de mekanismer, som de indfødte havde skabt til at regulere deres samfund.

Selv om kolonimagterne havde delt det somaliske folk, forblev det sammensvejet. Uafhængigheden åbnede somaliernes øjne for muligheden for genforening.

Tanken om et Storsomalia blev et vigtigt nationalt projekt, og det endte med, at de to tidligere kolonier blev slået sammen under den første frie somaliske regering i 1960. Denne operation førte til stærke brydninger med Organisationen for Afrikanske Enhed (OAU), da den blev dannet i 1963. OAU krævede nemlig respekt for de grænser, som kolonimagterne havde draget.

Det uafhængige Somalia ønskede imidlertid i tilgift til at samle den britiske og den italienske koloni også at indlemme Fransk Somaliland (i dag Djibouti), den etiopiske provins Ogaden og Northern Frontier District i Kenya, som alle var befolket af somaliere.

Da ildprøven kom

Og således fulgte man fortidens paradoks: To territorier, som historien havde skilt fra hinanden, fandt sammen igen i rammerne af et tvetydigt irredentistisk projekt, som gav dem

en kunstig følelse af enhed. Ildprøven kom i 1977, da Somalia – forenet under Mohamed Siad Barres jernhånd – forsøgte at erobre området Ogaden i Etiopien. Den afrikanske diktator havde været italiensk politiofficer, i kolonitiden og havde stor respekt for sin tidligere 'chef', Benito Mussolini. Og han styrede efter dennes principper.

Ogaden skulle være den første byggesten i et Storsomalia. Krigen endte med nederlag for projektet og fik tre alvorlige konsekvenser: det nationale projekt faldt til jorden, de somaliske klaner gik løs på hinanden i jagten på syndebukke, og Siad Barre forsøgte at få klanerne i nord (i det tidligere Britisk Somaliland) til at betale prisen for fiaskoen.

Da den somaliske hær trak sig tilbage fra Ogaden, blev den fulgt af en million etiopere, der flygtede til Somalia. Siad Barre besluttede at bevæbne dem og placere dem i nord. Han nøjedes ikke med at give dem udstrakte administrative rettigheder, men så også igennem fingre med, at de nytilkomne kastede sig ud i veritable plyndringer.

Fragmenteringen af klanerne, som somalierne altid havde ignoreret faren for, blev dermed en realitet med diktaturets velsignelse. Storsomalia projektet var mislykkedes, og magthaverne opmuntrede enkelte klaner til at underlægge sig andre. Der blev således genskabt en front mellem nord og syd i tråd med arven efter kolonitiden.

Oprøret i nord

I 1981 gjorde nordområderne oprør, hvilket blev starten på ti års borgerkrig, da alle de klaner, som var udelukket fra magten, den ene efter den anden satte sig op imod diktaturet. Det faldt i 1991 og tog den somaliske stat med sig i faldet. Ingen koalition af klaner formåede at skabe konstruktive alliancer.

Nordområdet benyttede situationen til at erklære sig uafhængigt og træde ud af konflikten, som det gamle *Somalia Italiana* var sunket ned i. De første år var kaotiske, men i 1993 lykkedes det Shir (klanrådet) i byen Borama at skabe seriøse repræsentative institutioner, der gav Somaliland et demokratisk fundament.

Det genopståede Somaliland opnåede relativt hurtigt en indre balance, mens kaos blot blev værre i syd. Fra 1992 til 1995 besluttede 'det internationale samfund' efter pres fra USA at gennemføre en massiv besættelse af Sydsomalia. Militæroperationen blev kaldt Restore Hope. Men de 35.000 soldater fra tredive hære, som blev udstationeret (til en pris af fem milliarder dollar), klarede på ingen måde at 'genskabe håb'. De blev hjemkaldt efter to og et halvt år. Efter den indblanding udefra knagede Somalia endnu mere i fugerne under interne spændinger. Fra 1992 til i dag har der været 14 forsøg på at genrejse statsapparatet. Alle har fejlet.

Arven fra kolonitiden kommer klart til udtryk, når det gælder styreform. I nord indoptog Somaliland de gamle klanmekanismer til konfliktløsning i den britiske common law og skabte på den måde sit helt eget demokrati.

I syd, hvor den italienske kolonimagt havde udslettet den somaliske arv, og fascismen på ingen måde havde skabt et politisk og juridisk fundament, blev fænomenet 'ukontrollerede klaner' en forhindring for ethvert styre, også et autoritært.

Den føderale overgangsregering, som blev skabt i 2004 og anerkendt internationalt, kontrollerer kun nogle klynger huse i centrum af hovedstaden Mogadishu. Og det kun takket være støtte fra 6.000 soldater fra AMISOM (African Union Mission to Somalia). Regeringen er flået i stykker af personkonflikter og korrupsionsskandaler og har desuden fået islamistiske oprørere på nakken – i juli i år gennemførte de dødelige attentater i Kampala i Uganda for at fremprovokere en eskalering af den internationale krise.

Men nationalisme har meget større gennemslagskraft end islamisme, og oprørerne i Harakat al-Shebab al-Mujaheddin (Bevægelsen af Kæmpende Ungdom) bruger nationalistiske argumenter til at genoplive en slags national konsensus omkring ideen om 'modstand'. Og til at overvinde de forbehold, som deres ekstremisme måtte vække.

Hidtil er det lykkedes Somaliland at holde sig uden for den voldelige konflikt, som i de sidste tyve år har krævet titusinder af liv, kastet en million i eksil og medført over to millioner internt fordrevne.

Manglende anerkendelse

Paradokset er, at det internationale samfund nægter at anerkende denne ø af fred og demokrati, samtidig med at det fortsætter med at legitimere – med henvisning til sammenlægningen i juli 1960 – en ‘stat’, som kun er det på papiret, og som ikke opfylder et eneste demokratisk kriterium eller evner at skabe fred.

Frankrig, Storbritannien og USA er begyndt at stille spørgsmål ved grundlaget for den situation. Men lammelse og konformitet lukker vejen for anerkendelse af Somaliland. For den arabiske verden – som de vestlige magter ikke ønsker at fornærme – er det Etiopien, et kristent ‘fremmedlegeme’ i en overvejende muslimsk region, som udgør fjenden.

Egypten har altid ønsket sig et stærkt Somalia, som ville være en kærkommen allieret over for Etiopien. Situationen er kun blevet værre med kritikken af traktaten fra 1959 om delingen af Nilens vandressourcer. Oprøret imod traktaten, som i høj grad retter sig imod Egypten, ledes af Etiopien og omfatter ikke-muslimske stater langs floden (Uganda, Burundi, Tanzania og Kenya). Et

selvstændigt Somaliland passer ikke ind i det billede.

De forhindringer gør det endnu vigtigere for Somaliland at fremstå som uangribeligt. “Man vil kræve mere af os for at give os mindre”, spåede en tidligere vicepræsident i landet lige før præsidentvalget i juni i år. Og der er fortsat en lang vej at gå.

Tidligere præsident Hassan Daher Riyale Kahin, som har siddet på magten siden 2002, er ikke et eksempel på en uplettet demokratisk udvikling. Som vicepræsident kom han til, da Mohamed Ibrahim Egal døde (af alderdom) i maj 2002. Derefter manipulerede Kahin guurti (klansenatet) for at vinde og holde sig ved magten.

Men i september 2009 stod han over for folkelige protester og parlamentarisk oprør og bad hærchefen om at indtage hovedstaden Hargeisa, sandsynligvis for at suspendere parlamentet. Men hærchefen nægtede – efter et døgnns betænkningstid – at deltage i dette ‘legale statskup’, og præsidenten så sig nødsaget til at udskrive nyvalg.

Somalilands grundlov tillader kun tre partier. Riyal Kahin er leder for Ubud, partiet som blev grundlagt af Egal (Republikkens far). 17 år ved magten har – som ofte set før – medført stærke indslag af klientelisme og nepotisme. Men den slags fænomener, som er udbredte i Afrika, er alligevel begrænsede her, takket være en fri presse og en reel yt-

TEMA: FEJLSLAGNE STATER

ringsfrihed, som et robust civilsamfund har kæmpet for at indføre. Desuden eksisterer et retsvæsen, som nok har sine korrupte elementer, men som ikke er helt 'købt og betalt'. For at udfordre Udub har hans gamle modstander, Mohamed Ahmed Silanyo, skabt partiet Kulmiye, som udgør en stærk og velorganiseret opposition. Jokeren er det lille nystiftede parti Ucid, ledet af Faisal Ali Warabe, som kombinerer det bedste – inkludering af kvinder, minoritetsklaner og intellektuelle – samt det værste – en farlig velvilje over for radikal islamisme.

Resultatet er, at Ucid ofte ses som opportunistisk og parat til at sætte alt i brand for at drive de to 'historiske' partier ud.

Taberen reagerer pænt

Warabe er betydeligt yngre end Kahin og Silanyo og tilhører ikke krigsgenerationen som sine modstandere. Ifølge Warabe er Somaliland ikke et viljens mirakel, men en ordinær ramme for det politiske liv. Den opfattelse har givet partiet støtte blandt de yngre vælgere.

Valget blev gennemført uden sammenstød 26. juni, og 1. juli udråbte valgkommissionen Silanyo til vinder med 49 procent af stemmerne. Kahin fik 33 og Warabe 17 procent. 88 procent af de 1,09 millioner registrerede vælgere stemte. De 70 udenlandske observatører spillede først og fremmest en symbolsk rolle

ved at legitimere valgprocessen, som foregik i en rolig atmosfære.

Dagen efter valget sagde den afgående præsident: "Jeg overdrager højtideligt magten til den nye præsident, Ahmed Silanyo, som vandt over mig".

Betyder det, at Somaliland er i havn? Vil den gode vilje og organisation give dem den anerkendelse, som de higer efter? Helt sikkert ikke, i hvert fald ikke med det første. Modstanderne er mange: nostalgikere, der fortsat drømmer om Storsomalia, radikale islamister og konservative diplomater.

Selv nogle af Somalilands venner frygter, at en fuldgyldig anerkendelse vil føre til, at de ødelæggende modsætninger i resten af landet forstærkes.

Men måske er det muligt at forestille sig en midlertidig status – i stil med det palæstinensiske selvstyre – for området, der nu har klaret sig uden international bistand i tyve år.

På den måde kunne man give Somaliland de fleste juridiske og handelsmæssige fordele, som en anerkendelse som stat ville give, uden at vifte med 'den røde klud'.

Gérard Prunier er professor emeritus ved Nationalt Center for Videnskabelige Studier (CNRS) i Paris. Tidl. direktør ved Fransk Center for Etiopiske Studier i Addis Abeba.

(Oversat fra fransk af Vibeke Sperling)